

Privat HIV-engasjement

Det vil være en overdrivelse å si at arbeidet mot HIV/AIDS har høy prioritet i Russland. Pengene til forebyggende tiltak uteblir, noe som nå tvinger private humanitære organisasjoner til å engasjere seg.

Økende forekomst av multiresistent tuberkulose

Antall tilfeller av multiresistent tuberkulose i verden øker. Dette viser en ny studie fra 77 land som er gjennomført av Verdens helseorganisasjon og den internasjonale tuberkulose- og lungesykdomsunionen (1). Økningen gjelder særlig de baltiske landene, der 9–12 % av pasientene har multiresistent tuberkulose, deler av Russland (14 %), Kasakhstan (14 %), Israel (14 %), Ecuador (6,6 %) og deler av Kina (10 %). Immigrasjon fra det tidligere Sovjetunionen kan forklare den høye forekomsten i Israel (1). Problemet er mindre i andre deler av Asia og Afrika, men den mangelfulle oversikten fra folkerike land med høy forekomst av tuberkulose, for eksempel India, Bangladesh, Indonesia og Nigeria, er bekymringsfull.

Med multiresistent tuberkulose menes at tuberkulosebasillene er resistente mot både isoniazid og rifampicin. Mens behandling av en pasient med følsomme bakterier koster 10 amerikanske dollar per måned, koster behandlingen av multiresistent tuberkulose 100 ganger så mye.

Tiltak for å bedre situasjonen er først og fremst å sikre befolkningen adekvat tilgang på primærbehandling (direkte observert behandling, DOTS-strategien), å bedre de fattige lands tilgang på medisiner til å behandle multiresistent tuberkulose og å styrke tuberkuloselaboratoriene i de fattigste landene.

Bernt Lindtjorn

bernt.lindtjorn@cih.uib.no
Senter for internasjonal helse
Universitetet i Bergen

Litteratur

1. Anti-tuberculosis drug resistance in the world. Third Global Report. The WHO/IUATLD Global Project on Anti-Tuberculosis Drug Resistance Surveillance 1999–2002. http://www.who.int/gtb/publications/drugresistance/2004/drs_report_1.pdf (22.3.2004).

Fortsatt mangler Russland de profilerte AIDS-syke. Det finnes ingen russisk Rock Hudson, ingen skuespiller eller folkekjær artist som kan gi TV-intervjuer om sitt liv som AIDS-syk. I et land der åpenhet er en ny øvelse, er ikke det så rart, men i de frivillige organisasjonene snakkes det nå åpent om at HIV/AIDS trenger et ansikt. Dette er et moment som spiller inn når myndighetene har en tendens til å bagatellisere problemene som en uoversiktlig HIV/AIDS-situasjon skaper for Russland.

250 000 HIV-positive

For et år siden så det ut som om en bevissthetskampanje var i emning. Det var tilløp til vestlige tilstander i Kaliningrad da det ble arrangert en popkonsert til inntekt for AIDS-saken. Etter Sovjetunionens sammenbrudd har samfunnsutviklingen vært spesielt turbulent i denne byen, som ligger inneklemt mellom Polen og Litauen. Her ble det første russiske HIV-tilfellet registrert i 1996. I dag har Russland ifølge egne tall om lag 250 000 registrerte HIV-positive, og Kaliningrad er overrepresentert på denne statistikken. I tillegg er denne russiske enklaven fortsatt preget av økonomisk vanskelige tider, forurensning, fattigdom og prostitusjon.

Til tross for at nasjonens førstedame Ludmila Putin kastet glans over arrangementet og mange av Russlands fremste popartister deltok, ble dette likevel ikke startskuddet for en populærkulturell mobilisering for å samle inn penger og samtidig øke bevisstheden om HIV/AIDS. Det hele ble en engangsforeteelse. At det ble slik, skyldes at det til nå har dødd veldig få av AIDS, fremholder Vadim Pokrovsky, en av Russlands fremste AIDS-eksperter. Det er også en av grunnene til at myndighetene ikke ser det som politisk riktig å utløse alarmsignalet (1).

I 2003 brukte Russland 3,9 millioner dollar til forebyggende HIV/AIDS-arbeid og behandling. Budsjetten lover ingen økning for 2004 (2). Flere nasjonale og internasjonale organisasjoner arbeider for å skaffe mer penger og for å øke bevisstheden. Blant bidragsyterne er den europeiske Aksjonsgruppen for smittevern i Østersjøregionen, der Norge har spilt en sentral rolle. Også et

direkte amerikansk-russisk samarbeid, som skal pågå frem til 2006, bidrar til å tydeliggjøre problemet (3). HIV/AIDS-problemene står også sentralt i det arbeidet EU, de nordiske landene og de øvrige medlemslandene i Østersjørådet håper skal utvikle seg gjennom et ambisiøst politisk partnerskap som ble formalisert i Oslo i slutten av oktober 2003. I intensjonserklæringen bak Northern Dimension Partnership in Public Health and Social Wellbeing går det frem at målet er å bidra til generelt bedre levekår i Østersjøregionen, men inntil videre er det lite penger i potten.

Tar samfunnsansvar

Selv om Russland bare er ett av mange land i regionen, er utviklingen der spesielt viktig. Gradvis går det opp for russerne at landets myndigheter ikke har HIV/AIDS-situasjonen under kontroll. Det etableres nå flere og flere humanitære organisasjoner som forsøker å bidra til å bedre helsesituasjonen i landet.

Stellit er en slik organisasjon. Den ble etablert så sent som i januar 2002, men har på rekordtid vist seg som en organisasjon de mange tusen gateprostituerte i St. Petersburg kan stole på.

Bak organisasjonen står Maya Rusakova, forretningskvinne og sosiolog. Hun har den ene foten i et raskt voksende internasjonalt forretningsmiljø, den andre i universitetsmiljøet i St. Petersburg. Hennes sosiologiske feltstudier er til stor nytte for Stellit.

– Vi ser nå at russiske bedrifter begynner

å ta samfunnsansvar, sier Rusakova, som fra kontorene i det kommersielle konsulentfirmaet Free Oranges også driver Stellit. Free Oranges er i managementbransjen, og firmaet deler kontoradresse og kontorlandskap med Stellit i utkanten av det historiske sentrum i St. Petersburg. En av grunnene til at Rusakova har engasjert seg for de prostituerte, er at de i liten grad fanges opp av det offentlige eller private hjelpeapparatet. Dette til tross for at det nå vokser frem flere organisasjoner som engasjerer seg for utsatte grupper.

– Vi ser at det er vanskelig å få russiske partnere til våre prosjekter. I St. Petersburg er et betydelig antall kvinner tvunget ut i prostitusjonen på grunn av den økonomiske situasjonen. Av kulturhistoriske årsaker og pga. moralsk-etiske synspunkter som preger det russiske samfunnet faller disse kvinnene utenfor tradisjonelle programmer for medisinsk og sosial hjelp, forteller Rusakova.

Eget prosjekt

Siden januar 2003 har Stellit drevet prosjektet Helse og beskyttelse; hjelp til kvinner som jobber som prostituerte.

– Vi har sett at de prostituerte har et stort behov for hygienisk og medisinsk informasjon, i tillegg til at de trenger kondomer og undervisning i bruken av disse. Et annet viktig moment er at de har behov for hjelp også fra psykologer, leger og jurister. Selv om vi har et titall sosialarbeidere som faktisk går gatelangs for å tilby sin hjelp, når vi altfor få. St. Petersburg er en svær by. Gateprostitusjonen, som vi jobber mest med, er ikke lokalisert til ett område av byen, og arbeidet har vært vanskelig, forteller Maya Rusakova.

– Men nå har en av våre drømmer gått i oppfyllelse. Vi fikk for ett års tid siden kontakt med ProSenteret i Oslo. Dette har resultert i at vi har fått en buss som kan brukes som varmestue og kontaktpunkt i vårt arbeid på gaten. Det er nesten for godt til å være sant, sier Rusakova. Bussen vil snart være operativ i St. Petersburg.

I tillegg til ProSenteret i Oslo har Stellit skaffet seg andre internasjonale samar-

beidspartnere, blant annet i Nederland og i USA. Den norske støtten øker fordi Stellit også har etablert et samarbeid med Aksjonsgruppen for smittevern i Østersjøregionen. Høsten 2003 brukte Stellit også mye tid på å få kjøpt et hus som kan egne seg både som kontorer og som ressurscenter for St. Petersburgs mange tusen gateprostituerte. Rusakova anslår tallet til å være rundt 2 000. De aller fleste kommer fra omlandet rundt byen, og Stellit mener å ha kontakt med om lag 30 % av jentene.

Slik Rusakova ser det, foregår prostitusjonen i byen på ni forskjellige nivåer. Lavest står «jernbaneprosititusjonen» – der bostedsløse eldre og mindreårige selger seksuelle tjenester for rett og slett å overleve fra den ene dagen til den andre. Det høyeste nivået er eskorteservicen og prostitusjonen som foregår på eksklusive nattklubber og medlemsklubber. Stellit har brukt mest krefter på å skape et tilbud til de gateprostituerte, men arbeider også med barneprosititusjon.

Verdensbanken advarer

Dersom HIV/AIDS får fotfeste i prostitusjonsmiljøet, som er svært omfattende over hele Russland, er internasjonale AIDS-eksperter enige om at situasjonen i landet kan bli ekstremt vanskelig. Men selv om Verdensbanken, flere FN-organisasjoner og EU nå gjør president Putin oppmerksom på at en AIDS-epidemi kan ventes i Russland fra 2005–10 og dette varselet krever umiddelbar handling, er myndighetens reaksjon vanskelig å oppdage.

Verdensbanken påpeker overfor Putin at en slik epidemi vil virke inn på nasjonens økonomi, i og med at både private og statlige sparepenger vil måtte anvendes til behandling av de AIDS-syke. Dette kommer på toppen av en nedgang i folketallet. I dag har Russland et dramatisk fødselsunderskudd: 17 russere dør for hver tiende som blir født. De offisielle russiske spådommene går ut på at folketallet vil gå ned fra dagens 145 millioner innbyggere til 101 millioner i 2050. I dette regnestykket inngår ikke resultatet av en eventuell AIDS-epidemi.

Venter på Putin

– Det er et alvorlig problem at de russiske demografene ikke tror at Russland vil få et stort HIV/AIDS-problem. Det er minst like alvorlig at AIDS-syke bare skal dø. Våre myndigheter tenker foreløpig ikke at de skal behandles, noe som både er dyrt og krevende på alle måter. Vi venter på at Putin selv skal innse at HIV/AIDS-problematikken vil kreve et nasjonalt krafttak. Den nye guvernøren i St. Petersburg, Valentina Matvienko, har ledet HIV/AIDS-prosjekter som det dessverre ikke kom noe ut av, sier Maya Rusakova. Hun er villig til å gi Matvienko en sjanse til å ta problemene på alvor, ettersom hun nå er i en reell maktposisjon.

Den siste tiden har den engelskspråklige avisen St. Petersburg Times åpnet sine spalter for innlegg om at det nye Russland ikke kan bli en pålitelig medspiller for å oppnå global stabilitet og sikkerhet uten at man får øynene opp for at HIV/AIDS-situasjonen i landet er en tikkende bombe. «Hvis ikke noe blir gjort, kan HIV stjele den neste generasjonen av Russlands lærere, leger, soldater og artister,» skriver John Tedstrom, som er president i Transatlantic Partners Against AIDS (4).

Han er bare en av mange utlendinger som nå ytrer seg om de russiske helseproblemer i russiske aviser og tidsskrifter. I tillegg er menneskerettighetssituasjonen for HIV-smittede blitt tatt opp, blant annet av BBC, som gjennom flere reportasjer har påvist at personer med HIV-diagnose mister både jobb og bolig. På denne måten blir problemet større.

Jens-Eirik Larsen

Vadumåsen 3
3159 Melsomvik

Litteratur

1. Kwiatkowski A. Pop boost for Russia's Aids battle. <http://news.bbc.co.uk/1/hi/europe/2243056.stm> (7.9.2003).
2. Starobin P. Russia. Business Week 4.8.2003.
3. Larsen JE. Helseløft i storpolitisk landskap. Tidsskr Nor Lægeforen 2003; 123: 3066–9.
4. Tedstrom J. Russia's AIDS problem. http://www.sptimesrussia.com/archive/time/903/opinion/o_10336.htm (7.9.2003).

Sosiologen Maya Rusakova er drivkraften bak Stellit, en organisasjon for de mange prostituerte i St. Petersburg. Foto Agnethe Lund og Ingrid Smette